

Tư tưởng Hồ Chí Minh về thi đua yêu nước - cơ sở khoa học để xác lập mục tiêu yêu nước đúng đắn

NGUYỄN THẾ PHÚC*

Trong di sản Chủ tịch Hồ Chí Minh để lại cho đời sau, giá trị văn hóa thấm đậm trong tư tưởng của Người về thi đua yêu nước, cho đến nay, vẫn tiếp tục tỏa sáng và soi đường cho các phong trào thi đua ở nước ta thời đổi mới.

Thi đua là yêu nước, thi đua là đoàn kết

Ngày 11-6-1948, Chủ tịch Hồ Chí Minh ra “Lời kêu gọi thi đua yêu nước”. Lời kêu gọi này đã khơi dậy các tố chất tiềm ẩn trong mỗi người Việt Nam để quy tụ thành một triết thuyết yêu nước độc đáo trong chế độ dân chủ mới. Người nói: “thi đua là yêu nước, yêu nước thì phải thi đua. Và những người thi đua là những người yêu nước nhất”⁽¹⁾. Ở đây, khái niệm yêu nước truyền thống đã được mở rộng và bổ sung nội hàm mới, đó là *thi đua*. Nếu biểu hiện sinh động của chủ nghĩa yêu nước truyền thống là diệt giặc lập công, bảo vệ vững chắc chủ

quyền quốc gia thì yêu nước trong chế độ mới còn được thể hiện ở việc thi đua diệt “giặc đói”, “giặc dốt”. Với sự mở rộng nội hàm, thì thi đua là một định nghĩa đầy đủ và sâu sắc nhất về yêu nước; là tiêu chuẩn để đánh giá chính xác nhất chân giá trị yêu nước của công dân Việt Nam trong chế độ dân chủ mới.

Bằng nhãn quan chính trị của một nhà yêu nước, Hồ Chí Minh đã nhìn thấy sức mạnh to lớn tạo nên sức sống của thi đua là yêu nước, và chủ nghĩa yêu nước là động lực thúc đẩy thi đua phát triển. Trong thi đua yêu nước, yếu tố tạo nên sức mạnh và quyết định thành công của cách mạng đó chính là đoàn kết

dân tộc. Thi đua góp phần phát huy, củng cố khối đại đoàn kết dân tộc. Người viết: “*Thi đua là đoàn kết*: Trong phong trào thi đua, chúng ta thấy đủ các dân tộc: Kinh, Thổ, Mán, Mường, v.v., đủ các tín ngưỡng, lương có, giáo có, đủ các tầng lớp binh, công, nông, sĩ, đủ các hạng người già, trẻ, gái, trai, tất cả đều nhằm vào một mục đích chung: tăng gia sản xuất và diệt giặc lập công”⁽²⁾. Người chỉ rõ: “Trước

* ThS, Trưởng Bộ môn Tư tưởng Hồ Chí Minh, Trường Đại học Khoa học Huế

(1), (2) Hồ Chí Minh: *Tập tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, t. 6, tr. 473, 472

kia anh em trí thức thì xa lao động chân tay. Công nông binh thì ai chỉ lo việc ấy. Giữa các hạng người, các tầng lớp, cảm tình chưa được thân mật. Nay phong trào thi đua đã làm phát triển tình thân đoàn kết giữa tất cả các tầng lớp nhân dân"⁽³⁾. Thông qua thi đua để tăng cường đoàn kết và đoàn kết để đẩy mạnh thi đua. Đoàn kết ấy là đoàn kết thật sự và rất chặt chẽ.

Mục đích của thi đua được Hồ Chí Minh chỉ rõ là nhằm để thúc đẩy sản xuất, nâng cao đời sống vật chất của nhân dân. Có như vậy, con người mới được tự do lao động, lao động trong vinh quang để thực hiện nghĩa vụ, trách nhiệm của mình trong Nhà nước và trước xã hội. Một thực tế của cách mạng Việt Nam đặt ra là tính chất của cuộc kháng chiến gần đến thắng lợi thì càng gay go, để vượt qua khó khăn và xây đắp cho công cuộc kháng chiến ngày càng vững mạnh cần phải động viên nhau thi đua ái quốc. Thông qua thi đua: "chúng ta sẽ thực hiện triệt để chương trình toàn dân kháng chiến, toàn diện kháng chiến. Bằng cách thi đua, chúng ta sẽ tẩy sạch mọi khuyết điểm, phát triển mọi ưu điểm, vượt qua mọi khó khăn. Bằng cách thi đua, chúng ta sẽ đập tan mọi âm mưu quân sự và chính trị của bọn thực dân và hoàn thành thống nhất và độc lập thật sự"⁽⁴⁾. Nếu

thực hiện triệt để "người người thi đua, nhà nhà thi đua, ngành ngành thi đua" thì "Ta nhất định thắng. Địch nhất định thua"⁽⁵⁾.

Thi đua là tiêu chí để đánh giá mức độ, thái độ và động cơ yêu nước đúng đắn

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ mục đích của thi đua và giải thích cho nhân dân hiểu vì sao phải thi đua. Thi đua là tiêu chí để đánh giá *mức độ, thái độ và động cơ yêu nước* đúng đắn. Trong chế độ thực dân phong kiến - một chế độ xã hội làm tha hóa con người, thực dân Pháp và phong kiến tay sai đã bóc lột nhân dân lao động, bóc lột sức lao động của người dân. Ngày nay, khi cách mạng thành công, chúng ta đã đánh đổ chế độ chuyên chế để lập ra chế độ dân chủ mới (dân chủ mới là nhân dân lao động làm chủ, là *chủ và làm chủ*). Cho nên, chúng ta phải tự tay mình xây dựng lấy nước nhà. Thi đua để cải tạo con người, Người nói: "Lao động sáng tạo xã hội. Thi đua thì cải tạo con người"⁽⁶⁾. Đây là tư duy biện chứng, đồng thời thể hiện một lập trường duy vật triệt để, lấy hoạt động thực tiễn để xem xét con người và cải tạo con người. Bên cạnh đó, thi đua còn có một ý nghĩa khác là giúp mọi người ra sức tìm tòi, học hỏi, cầu tiến bộ: "Do sáng kiến và kinh nghiệm trong thi đua mà lao động chân tay *nâng cao trình độ*

kỹ thuật của mình. Do thi đua mà lao động trí óc *gần gũi, giúp đỡ, cộng tác và học hỏi* những người lao động chân tay, và trở nên những người trí thức hoàn toàn. Thế là phong trào thi đua đã làm cho công nông binh *trí thức hóa*, và trí thức thì *lao động hóa*"⁽⁷⁾.

Để xây dựng thành công chế độ dân chủ mới thì người lao động phải thi đua yêu nước, thi đua diệt "giặc đói", "giặc dốt" và giặc ngoại xâm. Việc xây dựng thành công chế độ dân chủ mới đồng nghĩa với sự chiến thắng đối với ba thứ giặc trên, mà muốn thắng được phải phát động thi đua trong toàn quốc; phải dựa vào lực lượng của nhân dân để gây hạnh phúc cho nhân dân. Muốn vậy, theo Hồ Chí Minh, mỗi người phải lấy việc xung phong trong phong trào thi đua ái quốc làm nhiệm vụ thiêng liêng của mình, phải cố làm cho được. Thực hiện được điều này thì kháng chiến nhất định thắng lợi, kiến quốc nhất định thành công. Cho nên những "*chiến sĩ thi đua là những người mới, những người luôn luôn cố gắng thực hành cần kiệm liêm chính, là những người tiêu trung của nhân dân, con hiếu*

(3) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, tr. 472

(4), (5) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 5, tr. 487, tr. 557

(6), (7) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, 475

của Tổ quốc⁽⁸⁾. Theo Hồ Chí Minh, làm việc gì cũng cần có thi đua; thi đua gắn liền với mỗi con người, gắn liền với mỗi công việc hằng ngày và công việc hằng ngày chính là nền tảng của thi đua. Từ đó, Người rút ra hệ luận: *Thi đua là yêu nước, yêu nước thì phải thi đua*. Đây là một mệnh đề định hướng cho mọi công dân trong hành động hằng ngày của họ. Mệnh đề này đã thúc giục trái tim yêu nước của nhân dân phải biết hành động đúng đắn và kịp thời để xác định được động cơ yêu nước đúng đắn.

Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về thi đua yêu nước, các phong trào thi đua yêu nước nổ rộ khắp các vùng, miền, các tầng lớp nhân dân trong cả nước. Chính nhờ thi đua mà phong trào kháng chiến chống thực dân Pháp thắng lợi, Người nói: Thi đua ái quốc là một phong trào để hoàn toàn thực hiện cái khẩu hiệu: “Toàn dân kháng chiến, toàn diện kháng chiến” “vừa kháng chiến, vừa kiến quốc”. Kháng chiến cũng thi đua, kiến quốc cũng thi đua. Thi đua giữa các ngành, các tầng lớp trong xã hội, giữa các cơ quan và giữa các cá nhân trong một tổ chức, “Nhà nông thi đua nhau chăn nuôi, giồng giọt cho nhiều, cho tốt để cho đủ ăn, đủ mặc và để tiếp tế cho quân đội ăn no, mặc ấm mà đánh giặc. Công nhân thi đua nhau làm súng

đạn và các thứ khác cho nhiều, cho tốt, để tiện lợi cho dân và để quân đội có súng ống đầy đủ mà đánh giặc. Quân đội thi đua nhau bắn súng cho giỏi, ném lựu đạn cho xa, cho trúng và diệt cho nhiều địch, cướp cho nhiều súng⁽⁹⁾. Thi đua còn góp phần làm tăng cường tình đoàn kết quốc tế. Người viết: *“Thi đua chẳng những bồi dưỡng tinh thần đoàn kết và tinh thần yêu nước của dân tộc ta, mà lại làm cho nhân dân ta đoàn kết với nhân dân lao động thế giới. Thi đua là góp sức giữ gìn hòa bình và dân chủ thế giới”⁽¹⁰⁾*. Cho nên: “Quân và dân ta thi đua để đẩy mạnh kháng chiến chống thực dân Pháp và bọn can thiệp Mỹ. *Ta tiêu diệt lực lượng đế quốc Pháp và Mỹ, tức là ta thiết thực góp phần vào công cuộc giữ gìn hòa bình và dân chủ thế giới. Đó chính là tinh thần quốc tế của thi đua*”⁽¹¹⁾.

Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, phong trào thi đua được phát huy với mục tiêu khôi phục và phát triển kinh tế, vừa thi đua sản xuất, vừa thi đua chiến đấu với khẩu hiệu:

“Ruộng rẫy là chiến trường,
Cuốc cày là vũ khí,
Nhà nông là chiến sĩ,

Hậu phương thi đua với tiền phương”⁽¹²⁾.

Chính nhờ thi đua mà mỗi công dân thấy được trách nhiệm của mình trước Nhà nước và xã

hội, không trông chờ ỷ lại, khắc phục tính thụ động, tâm lý tự ti đã hằn sâu trong ý thức của mỗi người dân dưới chế độ phong kiến, thực dân. Hiện nay, chúng ta xây dựng chế độ dân chủ mới, nhằm nâng cao đời sống vật chất và văn hóa của nhân dân thì phải do nhân dân tự xây dựng lấy. Muốn đạt được mục đích đó thì nhân dân phải ra sức *“thi đua tăng gia sản xuất và thực hành tiết kiệm*; mỗi người phải cố gắng trở thành lao động tiên tiến, chiến sĩ thi đua, anh hùng lao động, mỗi người phải nâng cao *tinh thần làm chủ nước nhà*”⁽¹³⁾. Thi đua trong kháng chiến, phải phát động toàn dân tộc để trở thành một mặt trận đánh giặc, các cháu nhi đồng cũng phải “Thi đua học tập, Thi đua giúp tăng gia sản xuất, Thi đua giúp đỡ gia đình các thương binh, tử sĩ. Thế là các cháu đấu tranh”⁽¹⁴⁾. Thông qua thi đua chúng ta thấy đã xuất hiện sự sáng tạo độc đáo của bộ đội, Người chỉ rõ: “Có người tưởng lầm bộ đội chỉ có nhiệm vụ diệt giặc lập công, không trực tiếp tăng gia sản xuất và tiết kiệm. Nói thế không đúng. Bộ đội đánh thắng trận, quý trọng

(8) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, tr. 475

(9) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 5, tr. 615

(10), (11), (12) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, tr. 474, 475, 178

(13) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 10, tr. 556

(14) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, tr. 221

chiến lợi phẩm, thế là tăng gia sản xuất. Bộ đội quý trọng của công, quý trọng quân trang quân dụng, thế là tiết kiệm”⁽¹⁵⁾.

Trong thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc và khôi phục kinh tế nước nhà, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chủ trương “thi đua nhau làm cho mau, làm cho nhiều, làm cho tốt”. Để thực hiện được điều này thì phải thi đua thực hiện cuộc vận động cải tiến quản lý hợp tác xã, cải tiến kỹ thuật. Trong các xí nghiệp, công trường và các cơ sở kinh tế khác, công nhân và cán bộ phải nâng cao ý thức làm chủ tập thể, hăng hái thi đua lao động, phát huy sáng kiến, ra sức thực hiện từng bước cuộc cách mạng kỹ thuật, nhằm tăng năng suất lao động, đẩy mạnh sản xuất, nâng cao chất lượng sản phẩm và hạ giá thành sản phẩm. Và đặc biệt cán bộ phải cố gắng làm gương hơn mọi người để làm kiểu mẫu cho mọi người, các cụ phụ lão thì đôn đốc con cháu thực hiện cho tốt.

Một điểm đáng chú ý trong quan điểm thi đua của Chủ tịch Hồ Chí Minh đó là anh hùng, chiến sĩ thi đua không chỉ là người tiên phong trong sản xuất mà còn là người gương mẫu về đạo đức cách mạng. Những người này đã đặt lợi ích chung của dân tộc lên trên lợi ích riêng của cá nhân. Họ toàn tâm, toàn ý phục vụ nhân dân chứ không phải nửa tâm, nửa ý. Họ không

sợ khó nhọc, ra sức vượt mọi khó khăn để hoàn thành và hoàn thành vượt mức nhiệm vụ mà Đảng và Chính phủ giao cho chứ họ không suy bì hơn thiệt của cá nhân, không ganh tị về địa vị và hưởng thụ. Họ không giấu nghề, không đùn đẩy những anh em chung quanh mình, họ giúp đỡ mọi người cùng tiến bộ. Họ không tự kiêu tự mãn, tự tư tự lợi,... Điều này để thực hiện mục đích của chủ nghĩa xã hội là không ngừng nâng cao đời sống vật chất và văn hóa của nhân dân và do nhân dân tự xây dựng lấy. Cho nên, thi đua trên nền tảng nâng cao tinh thần làm chủ nước nhà mà nội dung xuyên suốt là tăng gia sản xuất thực hành tiết kiệm, từng người phải quyết tâm tiến lên giành lấy danh hiệu lao động xã hội chủ nghĩa. Công nhân thì phải phát cao ngọn cờ Duyên Hải; nông dân thì phát cao ngọn cờ Đại Phong; quân đội thì phát cao ngọn cờ “ba nhất”; rồi tinh thần mỗi người làm việc bằng hai, vì đồng bào miền Nam ruột thịt, thi đua quyết tâm đánh thắng giặc Mỹ với khẩu hiệu “xe chưa qua nhà không tiếc”, “phụ nữ ba đảm đang”, “thanh niên ba sẵn sàng”; “công, nông, binh đại thi đua, đại đoàn kết...”. Đó là đường lối đúng đắn của Đảng Cộng sản Việt Nam. Và, điều này đã chứng minh tính đúng đắn của một luận đề: “Không phải mọi người yêu nước đều là cộng sản,

nhưng việc tiếp nhận đường lối của Đảng Cộng sản lại là điều kiện cần thiết để xác định mục tiêu yêu nước đúng đắn; còn mỗi người cộng sản trước hết phải là người yêu nước, hơn nữa phải là người yêu nước tiêu biểu”⁽¹⁶⁾.

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về thi đua yêu nước trong giai đoạn hiện nay

Bước sang thời kỳ đổi mới, thực hiện chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, thực hiện di huấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh, các phong trào thi đua, như nông dân sản xuất giỏi; phụ nữ giúp nhau làm kinh tế giỏi; xóa đói, giảm nghèo; Công an nhân dân học tập và thực hiện 6 điều Bác Hồ dạy; ngành giáo dục thực hiện thi đua dạy tốt, học tốt,... đã tạo thành một phong trào rộng khắp trong toàn xã hội. Từ các phong trào này đã xuất hiện nhiều tập thể, cá nhân anh hùng, chiến sĩ thi đua, các điển hình tiên tiến trong cả nước. Các phong trào thi đua đã đem lại nhiều thành tựu rất quan trọng trong sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội của đất nước, bảo đảm an ninh,

(15) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 6, tr. 471

(16) Nguyễn Thế Phúc: *Góp phần nghiên cứu tư tưởng và tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh*, Nxb. Thuận Hóa, Huế, 2009, tr. 193

quốc phòng, góp phần nâng cao vị thế của Việt Nam trong khu vực và trên trường quốc tế. Những thành tựu đó được xây dựng trên một triết thuyết thi đua mà Chủ tịch Hồ Chí Minh phát động cách đây hơn 60 năm. Ngày nay, tư tưởng đó của Người đã trở thành nền tảng vững chắc cho sự sáng tạo của mỗi cá nhân, là tri thức và đạo đức cần thiết để xác lập mục tiêu yêu nước đúng đắn.

Truyền thống yêu nước của dân tộc ta ngày nay đang được phát huy trong bối cảnh mới để đưa đất nước hội nhập quốc tế thành công mà ở đó chân giá trị vẫn ngời sáng cho sự sáng tạo của mỗi cá nhân là tư tưởng thi đua yêu nước để đưa "con tàu" Việt Nam ra biển lớn. Chính lúc này, hơn bao giờ hết càng đòi hỏi mỗi người Việt Nam cần phải ý thức sâu sắc được nghĩa vụ và trách nhiệm thiêng liêng của mình đối với Tổ quốc và dân tộc để sẵn sàng đặt lợi ích của tập thể, của doanh nghiệp, của quốc gia lên trên lợi ích của cá nhân. Nếu chúng ta khéo làm, khéo tuyên truyền giáo dục để khơi dậy được ngọn lửa yêu nước thì sẽ tạo thành một phong trào thi đua rộng khắp trong xã hội, thi đua giữa các cá nhân trong một tập thể, giữa các nhà máy xí nghiệp, giữa các tỉnh, thành, địa phương,... làm sống lại tinh thần thi đua trong kháng

chiến "thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người" hay "xe chưa qua nhà không tiếc",... Nếu trước đây chúng ta đã thành công với "Tất cả cho tiền tuyến" để đánh thắng giặc Mỹ thì ngày nay hãy quyết tâm thực hiện "Tất cả phục vụ sản xuất" để chiến thắng nghèo nàn lạc hậu, để đến năm 2020, nước ta cơ bản trở thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại.

Để làm được điều này đòi hỏi tất cả chúng ta, bất kỳ ở cấp nào, ngành nào đều phải góp sức cho sản xuất phát triển, phải kiên quyết chống bệnh nói suông, thói phô trương hình thức, lối làm việc không nhằm mục đích nâng cao sản xuất. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh từng nói rằng: "Muốn phát triển sức sản xuất thì trước hết phải nâng cao năng suất lao động và muốn nâng cao năng suất lao động thì phải tổ chức lao động cho tốt"⁽¹⁷⁾. Do đó, cần phải thiết thực tổ chức bộ máy sản xuất mới, tích cực học tập quản lý kinh tế, cải tiến kỹ thuật, đồng thời phải thực hành tiết kiệm, chống tham ô, lãng phí; đồng thời, cần phòng, chống tham nhũng, lãng phí một cách mạnh mẽ, thực hiện cho bằng được quyết tâm chính trị lớn của Đảng: "Đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí là một nhiệm vụ trọng tâm của

công tác xây dựng Đảng, nhiệm vụ trực tiếp, thường xuyên của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội. Các cấp ủy và tổ chức đảng phải nhận thức sâu sắc tính cấp thiết, lâu dài, phức tạp và khó khăn của cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí; có quyết tâm chính trị cao, đấu tranh kiên quyết, kiên trì, liên tục, có hiệu quả từ Trung ương đến cơ sở, trong Đảng, Nhà nước và toàn xã hội"⁽¹⁸⁾.

Yêu cầu và bối cảnh hiện nay đòi hỏi chúng ta phải tỉnh táo trước những âm mưu thâm độc của kẻ thù, kích động gây rối nhằm chia rẽ sự đoàn kết quốc tế. Chúng ta cần đoàn kết nhất trí, hợp lực chung sức, chung lòng, tranh thủ thời cơ, vượt qua thách thức, nêu cao ý chí và quyết tâm tiếp tục đổi mới, phát huy cao nhất các nguồn lực đưa đất nước ta vững bước tiến lên trên con đường công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước để xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, dân chủ, giàu mạnh và góp phần xứng đáng vào sự nghiệp cách mạng thế giới như mong ước của Chủ tịch Hồ Chí Minh ■

(17) Hồ Chí Minh: *Sđd*, t. 10, tr. 312

(18) *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr. 286-287